

Sprawa C-292/23**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

3 maja 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Juzgado Central de Instrucción n.º 6 de Madrid (Hiszpania)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

26 kwietnia 2023 r.

Oskarżyciel:

Prokuratura Europejska

Podejrzani:

I.R.O.

F.J.L.R.

Przedmiot postępowania głównego

Prokuratura Europejska – Skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości – Prawo do rzetelnego procesu sądowego – Kontrola sądowa – Przesłuchanie w charakterze świadka – Prawo do obrony

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni – Artykuł 267 TFUE – Zgodność przepisu krajowego z rozporządzeniem (UE) 2017/1939 – Artykuł 42 ust. 1 – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej – Artykuły 6, 47 i 48 – Skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości – Prawo do rzetelnego procesu sądowego – Kontrola sądowa – Dyrektywa 2016/343 – Artykuł 7 – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – Artykuł 86 ust. 3 –

Traktat o Unii Europejskiej – Artykuły 2 i 19 ust. 2 akapit drugi – Zasada równoważności

Pytania prejudycjalne

1. Czy art. 42 ust. 1 rozporządzenia nr 2017/1939 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisowi krajowemu, takiemu jak art. 90 LO 9/2021 z dnia 1 lipca 2021 r., który wyklucza kontrolę sądową czynności procesowej Prokuratury Europejskiej, która wywołuje skutki prawne wobec osób trzecich (w przedstawionym znaczeniu), takiej jak decyzja delegowanego prokuratora europejskiego o wezwaniu świadków w zarządzeniu z dnia 2 lutego 2023 r.?

2. Czy art. 6 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 7 dyrektywy (UE) 2016/343 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisowi krajowemu, takiemu jak art. 90 w związku z art. 42 ust. 1 i 3 oraz art. 43 LO 9/2021 z dnia 1 lipca 2021 r., który wyklucza kontrolę sądową czynności procesowej Prokuratury Europejskiej, takiej jak decyzja delegowanego prokuratora europejskiego o wezwaniu w charakterze świadka osoby trzeciej, co do której istnieje uzasadnione przypuszczenie, że brała ona udział w przestępstwach będących przedmiotem dochodzenia?

3. Czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i art. 86 ust. 3 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie systemowi kontroli sądowej, takiemu jak przewidziany w art. 90 i 91 LO 9/2021 w odniesieniu do czynności delegowanych prokuratorów europejskich dokonanych na podstawie art. 42 ust. 1 i art. 43 LO 9/2021, z wyłączeniem kontroli sądowej środka przyjętego przez delegowanego prokuratora europejskiego w ramach wykonywania przysługującego mu uprawnienia dochodzeniowego, który to system kontroli sądowej nie jest w żaden sposób równoważny z krajowymi przepisami proceduralnymi regulującymi zaskarżanie orzeczeń wydanych przez sędziego śledczego w ramach wykonywania przysługującego mu uprawnienia dochodzeniowego?

4. Czy art. 2 TUE, który ustanawia wartości nierozzerwalnie związane z państwem prawa, na których opiera się Unia, w związku z prawem do skutecznego środka prawnego i prawem do rzetelnego procesu sądowego, o których mowa w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, oraz zasadą skuteczności ustanowioną w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie systemowi kontroli sądowej czynności delegowanych prokuratorów europejskich, który ogranicza przypadki zaskarżenia do zamkniętej liczby przypadków, takiemu jak ten przewidziany w prawie hiszpańskim w art. 90 i 91 LO 9/2021?

Powołane przepisy prawa Unii

Artykuły 2, 4 i 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej.

Artykuły 6, 47, 48, 51 i 52 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

Artykuł 86 ust. 3, art. 324 ust. 4 i art. 325 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Artykuł 42 ust. 1 i 2 rozporządzenia 2017/1939 wdrażającego wzmocnioną współpracę w zakresie ustanowienia Prokuratury Europejskiej (zwanego dalej „rozporządzeniem 2017/1936”).

Artykuł 7 dyrektywy 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym.

Wyrok z dnia 15 maja 1986 r., Johnston (222/84, EU:C:1986:206).

Wyrok Trybunału z dnia 18 października 1990 r., Dzodzi (C-297/88 i C-197/89, EU:C:1990:360).

Wyrok Trybunału z dnia 19 listopada 1991 r., Francovich i in. (C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428).

Wyrok Trybunału z dnia 25 lipca 2008 r., Metock i in. (C-127/08, EU:C:2008:449).

Wyrok Trybunału z dnia 26 lutego 2013 r., Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105).

Wyrok Trybunału z dnia 26 lutego 2013 r., Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107).

Wyrok Trybunału z dnia 16 maja 2017 r., Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373).

Wyrok Trybunału z dnia 27 lutego 2018 r., Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117).

Powołane przepisy prawa krajowego

Artykuł 42 ust. 1 i 3, art. 90 i 91 Ley Orgánica 9/2021, de 1 de julio, de aplicación del Reglamento (UE) 2017/1939 del Consejo, de 12 de octubre de 2017, por el que se establece una cooperación reforzada para la creación de la Fiscalía Europea [ustawy organicznej 9/2021 z dnia 1 lipca 2021 r. wykonującej rozporządzenie Rady (UE) 2017/1939 z dnia 12 października 2017 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w zakresie ustanowienia Prokuratury Europejskiej] (zwanej dalej „LO 9/2021”).

Artykuły 311, 410, 420, 433 i 766 ust. 1 Ley de Enjuiciamiento Criminal (kodeksu postępowania karnego).

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i postępowania głównego

- 1 I.R.O. i F.J.L.R., jako dyrektorzy IMDEA Materials, są podejrzani o oszustwo związane z dotacjami i podrabianie dokumentów w postępowaniu prowadzonym przez Prokuraturę Europejską za pośrednictwem delegowanych prokuratorów europejskich.
- 2 Y.C. i I.M.B. otrzymali kwoty pieniężne od spółki IMDEA Materials, która jest również objęta dochodzeniem, które to kwoty miały pochodzić z finansowania europejskiego i które nie wydają się być wystarczająco uzasadnione.
- 3 Juzgado Central de Instrucción n.º 6 de Madrid (centralny sąd śledczy nr 6 w Madrycie, Hiszpania) działa jako juez de garantías (sąd gwarantujący prawa stron postępowania). W ramach tego postępowania delegowani prokuratorzy europejscy wezwali w drodze zarządzenia z dnia 2 lutego 2023 r. Y.C. i I.M.B. do złożenia zeznań w charakterze świadków.
- 4 Adwokat I.R.O. i F.J.L.R. wniósł do juez de garantías (sądu gwarantującego prawa stron postępowania) pismo kwestionujące zarządzenie z dnia 2 lutego 2023 r. w odniesieniu do wezwania Y.C.
- 5 LO 9/2021 stanowi, że zarządzenia delegowanych prokuratorów europejskich mogą być zaskarżane przed juez de garantías (sądem gwarantującym prawa stron postępowania) wyłącznie w wyraźnie przewidzianych przypadkach. Zarządzenie wzywające do złożenia zeznań w charakterze świadka nie wchodzi w zakres tych przypadków. Na tej podstawie delegowani prokuratorzy europejscy kwestionują, że należy nadać dalszy bieg środkowi zaskarżenia wniesionemu przez I.R.O. i F.J.L.R.
- 6 Jednakże w przypadku, gdyby postępowanie to nie było prowadzone przez Prokuraturę Europejską ze związanymi z tym szczególnymi cechami proceduralnymi, lecz przez sędziego śledczego, nie ulega wątpliwości, że zgodnie z prawem krajowym podejrzani mogliby zaskarżyć wezwanie Y.C. i I.M.B. do złożenia przez nich zeznań w charakterze świadków.
- 7 W tym kontekście juez de garantías (sąd gwarantujący prawa stron postępowania), będący sądem odsyłającym, zawiesił postępowanie w celu zwrócenia się do Trybunału z wyżej wymienionymi pytaniami prejudycjalnymi.

Główne argumenty stron w postępowaniu głównym

- 8 Obrońca podejrzanych sprzeciwia się złożeniu przez Y.C. zeznań w charakterze świadka.

- 9 Delegowani prokuratorzy europejscy uważają, że w świetle posiadanego przez nich materiału dowodowego należy wezwać Y.C. i I.M.B. do złożenia zeznań w charakterze świadków, a nie podejrzanych. Ponadto zdaniem delegowanych prokuratorów europejskich prawa podstawowe zainteresowanych osób są zagwarantowane poprzez możliwość wniesienia nadzwyczajnego środka odwoławczego o stwierdzenie nieważności czynności z mocy prawa, który jest ustanowiony w art. 29 LO 9/2021.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 10 Na mocy LO 9/2021, która wykonuje rozporządzenie 2017/1936, jedynie zarządzenia delegowanych prokuratorów europejskich, w odniesieniu do których możliwość ta jest wyraźnie przewidziana w samej LO 9/2021, podlegają zaskarżeniu. Zarządzenie delegowanych prokuratorów europejskich z dnia 2 lutego 2023 r., wzywające Y.C. i I.M.B. do złożenia zeznań w charakterze świadków, nie stanowi takiego zarządzenia podlegającego zaskarżeniu. Jednakże art. 42 rozporządzenia 2017/1939 stanowi, że akty proceduralne Prokuratury Europejskiej, które mają wywoływać skutki prawne wobec osób trzecich, mogą podlegać kontroli sądowej dokonywanej przez sądy krajowe.
- 11 Zdaniem sądu odsyłającego zarządzenie z dnia 2 lutego 2023 r. wywołuje skutki prawne wobec osób trzecich, a w niniejszym przypadku wobec osób wezwanych do złożenia zeznań w charakterze świadków i podejrzanych.
- 12 W odniesieniu do tych pierwszych, Y.C. i I.M.B., wezwanie z dnia 2 lutego 2023 r. ma wpływ na ich prawa do wolności i swobody przemieszczania się, ponieważ wezwania do złożenia zeznań w charakterze świadka wiążą się z obowiązkiem stawienia, który, w przypadku naruszenia, może prowadzić do zatrzymania wezwanej osoby, a nawet do postawienia jej zarzutu popełnienia przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości.
- 13 Ich wezwanie w charakterze świadków ma również wpływ na prawo do obrony Y.C. i I.M.B., ponieważ zgodnie z prawem krajowym świadkowie nie mogą korzystać z pomocy adwokata, mają obowiązek złożenia zeznań zgodnie z posiadaną przez nich wiedzą i są zobowiązani do zeznawania prawdy. Sąd odsyłający uważa, że w niniejszej sprawie istnieje uzasadnione przypuszczenie, iż z ich własnych zeznań w charakterze świadków mogą wynikać przesłanki wskazujące na udział Y.C. i I.M.B. w czynach będących przedmiotem dochodzenia, w związku z czym Y.C. i I.M.B. powinni zostać wezwani w taki sposób, aby mogli skorzystać z pomocy wybranego przez nich adwokata. Przesłuchanie w charakterze świadków bez pomocy adwokata i z obowiązkiem zeznawania prawdy narusza bowiem prawo do obrony Y.C. i I.M.B. w przypadku – co jest całkiem prawdopodobne – gdyby zostali oni następnie uznani za podejrzanych w tym postępowaniu w odniesieniu do czynów, co do których złożyli zeznania.

- 14 Ponadto, zdaniem sądu odsyłającego możliwość wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia w celu stwierdzenia nieważności czynności z mocy prawa nie pozwala zagwarantować w wystarczającym stopniu praw podstawowych osób biorących udział w postępowaniu w charakterze świadków i podejrzanych, ani też nie może stanowić zwykłego środka zaskarżenia czynności procesowych w postępowaniach prowadzonych przed Prokuraturą Europejską.
- 15 W odniesieniu do podejrzanych przesłuchanie Y.C. i I.M.B. jako świadków ma wpływ na ich prawo do postępowania bez nieuzasadnionej zwłoki, ponieważ Y.C. został już przesłuchany w charakterze świadka w ramach tych samych czynności. Ponadto przesłuchanie Y.C. i I.M.B. może umożliwić delegowanym prokuratorom europejskim uzyskanie dowodów obciążających podejrzanych, co miałoby również wpływ na ich uprawnienia procesowe.
- 16 Zdaniem sądu odsyłającego restrykcyjne ustanowienie w prawie krajowym uprawnień do kontroli czynności delegowanego prokuratora europejskiego przez juez de garantías (sąd gwarantujący prawa stron postępowania), w porównaniu z przepisami rozporządzenia 2017/1936, utrudnia wykonywanie praw do obrony i do skutecznego środka prawnego, które stanowią podstawowe wartości państwa prawa, na których opiera się Unia.
- 17 Ponadto okoliczność, że prawo krajowe nie zezwala na wniesienie środka zaskarżenia przewidzianego w art. 42 ust. 2 rozporządzenia 2017/1936 w postępowaniu dotyczącym zwalczania oszustw podatkowych i uchylania się od opodatkowania w Unii, stanowi przeszkodę dla ochrony europejskich interesów finansowych.
- 18 W świetle powyższego sąd odsyłający zwraca się z pytaniem, czy przepisy prawa krajowego, które regulują zaskarżanie czynności procesowych Prokuratury Europejskiej, mogą być bardziej restrykcyjne niż przepisy zawarte w rozporządzeniu 2017/1936 oraz przepisy regulujące zaskarżanie równoważnych czynności organów krajowych, a mianowicie, w przypadku hiszpańskiego systemu sądownictwa, czynności sędziego śledczego.